

Christine Mundhenk (red.)

Melanchthons Briefwechsel, Band T 16, Texte 4530-4790 (Januar – Juni 1547), bearbejdet von Matthias Dall'Asta, Heidi Hein und Christine Mundhenk. Stuttgart-Bad Canstatt: Verlag frommann-holzboog, 2015. 409 s. € 298.

Christine Mundhenk (red.)

Melanchthons Briefwechsel, Band T 17, Texte 4791-5010 (Juli-Dezember 1547), bearbejdet von Matthias Dall'Asta, Heidi Hein und Christine Mundhenk. Stuttgart-Bad Canstatt: Verlag frommann-holzboog, 2016. 356 s. € 298.

Brevveksling fra hele året 1547 er med sine godt 500 breve det det højeste antal fra et enkelt år. Redaktionen har derfor skønnet det nødvendigt at fordele dem på to bind. Dertil kommer, at dette år var et af de mest dramatiske i Melanchthons liv, hvor religionskrigen, den schmalkaldiske krig, nåede den for de evangeliske så tragiske afslutning. De blev besejret af kejser Karl V, som tilmed kunne pågribe de to evangeliske ledere, kurfyrste Johann Friedrich af Sachsen og landgreve Philipp af Hessen. Inden krigens afslutning havde Melanchthon, forgæves, opfordret sin kurfyrste til at slutte fred. Og han var overbevist om, at krigen med dens mange ulykker skyldtes straf fra Gud på grund af manglende gudsfragt (4582). I ganske særlig grad kommer den danske reformationskonge Christian III til at spille en rolle i denne sammenhæng. Man kunne måske forestille sig, at kongen ville hjælpe sine evangeliske trosfæller. Men det afviste han af politiske grunde. Han ville overholde den freds-og venskabsaftalen, som han havde indgået med kejser Karl V (1544). Melanchthon sendte dog Christian III på dennes opfordring detaljerede oplysninger om krigens gang (4576-4577). Men den danske konger gik endnu videre. Da krigsuroighederne nåede Wittenberg flygtede Luthers enke med børnene og Georg Major og Melanchthon med familier. De ville simpelthen til Danmark. Christian III havde tilbudt Melanchthon ansættelse ved universitetet, men turen blev for farlig, og i nærheden af Braunschweig måtte de give op (4738-4740). Over for kongen erklærede Melanchthon, at dersom Wittenberg universitet ikke blev genåbnet efter krigen, ville han helst slå sig ned i Danmark "for ved Guds nåde at opdrage ungdommen der med mit arbejde, så meget som Gud ville lade mig udføre" (4825). Brevvekslingen indeholder kontakten med kolleger, andre universiteter og kirkelige kredse og viser angsten i de evangeliske kredse over for kejserens planlagte rekolonisering efter sejren. Efter genoptagelsen af arbejdet ved universitetet fik Melanchthon sin lærebog i dialektik udgivet. I løbet af de første uger var der solgt ikke færre end 3000 eksemplarer (4927). Bemærkelsesværdigt er i øvrigt også her Melanchthons interesse i horoskoper, syn og tilsynkomster, fx kunne han meddele Christian III, at der i Glarus havde vist sig et billede i skyerne, hvor to løver kæmper mod hinanden. Ganske vist skal man ikke

uden videre bygge på noget sådant, mener han, men det må alligevel betragtes en trussel om kommende farlige begivenheder (4957).

I første halvår er der meddelt 272 breve, af hvilke Melanchthon har skrevet 243. 27 er hidtil utrykte. Af de 232 breve fra andet halvår aftrykkes ikke færre end 26 for første gang.

Martin Schwarz Lausten

Sigurd Baark

The Affirmations of Reason. On Karl Barth's Speculative Theology. New York: Palgrave Macmillan 2018. XIII + 291 s. € 137,49.

Hvordan kan det godtgøres, at Barths teologi fortsat er relevant? Det er formentlig et ledende spørgsmål overalt i oceanet af publikationer om Barths teologi fra både Nordamerika, Europa og Asien – her 100 år efter hans teologiske gennembrud (med førsteudgaven af *Der Römerbrief* i 1919) – og udtrykkeligt også i Sigurd Baarks læseværdige bog. SB's særlige greb er at læse Barth som "spekulativ teolog" i lyset af den tyske idealisme, navnlig Hegel. Hvor Barth ganske vist fortrinsvis har beskæftiget sig med Kant og kun sparsomt med Hegel og Fichte, vil SB med dette greb påvise Barths affinitet til de idealistiske tænkere. Det sker med henvisning til Barths intellektuelle kontekst, hvor Fichte og Hegel udgør en forståelses- og receptions horisont, bl.a. for læsningen af Kant – en horisont, som SB også aflæser i receptionen af Barths *Der Römerbrief* (33 ff. jf også 69f.).

Et indledende kapitel foretager følgende bestemmelser af Barths form for "spekulativ teologi": Den har praktiske implikationer, den har med Hegel karakter af absolut viden og den er affirmativ. En konsekvens af disse bestemmelser, som SB følger op på som et sæt røde tråde igennem bogen, er et opgør med den subjekt-objekt-dikotomi, som der er tendens til i dele af den internationale Barth-reception – blandt andet i opfattelsen af Barths teologi som "neo-ortodoksi" eller "åbenbaringspositivisme", hvor Barths assertive udsagn ses som udtryk for en objektiverende tilgang, hvor udelukkelsen af subjektet i virkeligheden bliver udtryk for subjektivisme og vilkårlig påståelighed. Bestemmelsen af Barths spekulative teologi bygges op fortløbende gennem bogen. I første del om den tyske idealisme, viser opgøret med en misforstået objektivitet sig i en fremstilling af Kant kritiske filosofi, hvor objektivitet egentlig ikke knyttes til realiteter, som eksisterer uafhængigt af erfaringen, men til kommunikabilitet og intersubjektiv mediering (44, 46ff.). Med Fichte og Hegel er SB således kritisk overfor *das Ding an sich* som et begreb, der i sidste ende muliggør indvendinger om skepticisme. Hegels begreb om absolut viden bestemmes tilsvarende – imod indvendinger og misforståelser om en viden om "alting" i metafysisk forstand – som det, at viden er sin egen målestok og ikke vurderes ud fra en ekstern "objektiv" standard, for selvbevidsthedens objekt er dialektisk